

YALLIG'LANISHGA QARSHI DORI VOSITALARI

Axmedova Feruza Abduraxmanovna

Olmaliq Abu Ali ibn Sino nomidagi "Mutaxassislik" fani o'qituvchisi

Kabilova Xolida Ergashevna

"Mutaxassislik" fani o'qituvchisi

Annotatsiya: *yallig'lanish — organizmning zararlanishiga yoki stressga javob sifatida yuzaga keladigan murakkab biologik jarayon bo'lib, u immun tizimining faoliyatini ko'rsatadi. Yallig'lanishga qarshi dori vositalari (yallig'lanishga qarshi preparatlar) bu jarayonni nazorat qilish va yengillashtirish maqsadida qo'llaniladi. Ushbu dori vositalari yallig'lanish simptomlarini kamaytirish, og'riqni yengillashtirish va shishlarni pasaytirish uchun ishlatiladi.*

Kalit so'zlar: *yallig'lanish, dori vositalari, immun tizimi, og'riqni yengillashtirish, asoratlar, shifokor nazorati, davolash usullari, yallig'lanish simptomlar.*

Yallig'lanishga qarshi dori vositalari (YQD) turli xil yallig'lanish kasalliklarini davolashda ishlatiladigan dorilarning keng guruhi hisoblanadi. Ular yallig'lanish jarayonini kamaytirish, og'riqni yo'qotish va isitmani tushirishga yordam beradi. YQDlarning ko'p turlari mavjud bo'lib, ularning har biri o'ziga xos mexanizmi va qo'llanilish sohasiga ega. Yallig'lanishga qarshi dorilarni qo'llash yallig'lanish jarayoni qaysi a'zoda kuzatilayotganligi, uning patogenezini va boshqalarga bog'liq.

Farmakologik faol birikmalarning turli guruhlariga mansub ko'pgina dori vositalari yallig'lanishga qarshi ta'sirga ega, ular yallig'lanishning sabablari, tabiati va tasnifidan qati nazar unga qarshi ta'sir ko'rsatadi. Infeksiya sababli yallig'lanishda antibiotiklar va boshqalar kimyoterapevtik vositalar qo'llaniladi, ular mikroorganizmlarning hayot faoliyatini susaytiradi va mikroflora muhitidagi yallig'lanish jarayoniga nisbatan ta'sir qiladi. Alohida kimyoterapevtik vositalar (masalan, sulfanilamidlar, tetratsiklinlar va boshqalar) ham yallig'lanish jarayonlarini bartaraf etadi, lekin ularning samarasi kam. Bir qator og'riq qoldiruvchi dorilar ham yallig'lanishga qarshi dorilar sifatida ishlatiladi. Bular yallig'lanishga qarshi ta'siri jihatidan glyukokortikoidlardan kuchsizroq, qo'shimcha kasalliklarni ham nisbatan kam keltirib chiqaradi. Shu tufayli og'riq qoldiruvchi dorilar bo'g'imlar, mushaklar va ichki a'zolar yallig'lanishida keng qo'llaniladi. Ular analgetik va isitma tushiruvchi ta'sirga ega. Ko'pgina dorivor o'simliklar (masalan, bo'yimodaron, mavraklar) ba'zi teri va shilliq qavatlar kasalliklarida yallig'lanishga qarshi yaxshi naf beradi. Me'da-ichak yo'llari yallig'langanda (ayniqsa, bolalarda) shilimshiq holidagi dori buyuriladi. U bevosita yallig'lanishga qarshi ta'sir etmay, faqat shilliq pardani o'rab oladi va uni har xil ta'sirlardan saqlaydi. Yallig'lanishga qarshi dorilar kelib chiqish sabablari turlicha bo'lgan yallig'lanish kasalliklarini davolashda qo'llaniladi. Ulardan, ko'pincha, rematizmga qarshi vosita sifatida foydalaniladi. Yallig'lanishga qarshi steroid vositalar miokarditlar, o'tkir va surunkali (nefritlar, gepatitlar va boshqalar) ichki a'zolarining

yallig‘lanish kasalliklarini davolash uchun ishlatiladi. Glyukokortikoidlar dermatologiya (masalan, ekzema, dermatitlar, neyrodermitlar) da mahalliy qo‘llash uchun, oftalmologiya (keratit, konyunktivit, irit, bleforit va boshqalar), otorinolaringologiya (vazomotor va allergik rinitlar, tashqi eshitish yo‘llari yallig‘lanishi) amaliyotida qo‘llaniladi. Yallig‘lanishga qarshi dorilar — yallig‘lanish jarayonini susaytirishda qo‘llanadigan dorilar; ular sirtga, og‘iz orqali, rektal va in‘yeksion qo‘llash uchun mo‘ljallangan bo‘lib, deyarli barcha dori shakllari holida ishlab chiqariladi. YA.q.d.ni qo‘llash yallig‘lanish jarayoni qaysi a‘zoda kuzatilayotganligi, uning patogenezi va boshqalarga bog‘liq. Farmakologik faol birikmalarning turli guruhlariga mansub ko‘pgina dori vositalari yallig‘lanishga qarshi ta‘sirga ega, ular yallig‘lanishning sabablari, tabiati va tasnifidan qat‘i nazar unga qarshi ta‘sir ko‘rsatadi. Infeksiya sababli yallig‘lanishda antibiotiklar va boshqalar kimyoterapevtik vositalar qo‘llanadi, ular mikroorganizmlarning hayot faoliyatini susaytiradi va mikroflora muhitidagi yallig‘lanish jarayoniga nisbatan ta‘sir qiladi. Alohida kimyoterapevtik vositalar (mas, sulfanilamidlar, tetratsiklinlar va boshqalar) ham yallig‘lanish jarayonlarini bartaraf etadi, lekin ularning samarasi kam. Kimyoviy tuzilishiga ko‘ra Yallig‘lanishga qarshi dorilard. steroid va nosteroid guruhlariga bo‘linadi. Buyrak usti bezlari po‘stlog‘i gormonlari va ularning sintetik o‘rindoshlari — glyukokortikoidlarning amaliy ahamiyati katta bo‘lishiga qaramay, ulardan foydalanganda ba‘zi noxush holatlar ro‘y beradi. Shuning uchun ularni o‘z bilgicha qabul qilish yaramaydi. Yallig‘lanishga qarshi steroid vositalarga rezorbtiv (gidrokortizon, prednizolon, deksametazon va boshqalar) va mahalliy ta‘sir qiluvchi (flyuotsinolon atsetonid, flyumetazon pivalat, betametazon va boshqalar) glyukokortikoidlar kirib ularning ta‘siri immunodepressiv ta‘sir bilan birgalikda namoyon bo‘ladi; nosteroid vositalarga karbon kislotalarning ba‘zi hosilalari (pirazonon, oksikam va boshqalar) kiradi.

Bir qator og‘riq qoldiruvchi dorilar ham Yallig‘lanishga qarshi dorilard. sifatida ishlatiladi. Bular yallig‘lanishga qarshi ta‘siri jihatidan glyukokortikoidlardan kuchsizroq, qo‘shimcha kasalliklarni ham nisbatan kam keltirib chiqaradi. Shu tufayli og‘riq qoldiruvchi dorilar bo‘g‘imlar, muskullar va ichki a‘zolar yallig‘lanishida keng qo‘llanadi. Ular analgetik va isitma tushiruvchi ta‘sirga ega. Ko‘pgina dorivor o‘simliklar (mas, bo‘yimodaron, mavrak va boshqalar) ba‘zi teri va shilliq qavatlar kasalliklarida yallig‘lanishga qarshi yaxshi naf beradi. Me‘daichak yo‘llari yallig‘langanda (ayniqsa bolalarda) shilimshiq holidagi dori buyuriladi. U bevosita yallig‘lanishga qarshi ta‘sir etmay, faqat shilliq pardani o‘rab oladi va uni har xil ta‘sirlardan saqlaydi. Burishtiruvchi dorilar ham yallig‘lanishga qarshi kuchsizroq ta‘sir etadi, ular asosan teri va shilliq pardalar yallig‘langanda ishlatiladi. Burishtiruvchi dorilar to‘qimaning oqsil moddalari bilan birgalikda himoya qatlami hosil qilib, shilliq pardalarni va shikastlangan sirtlarni turli ta‘sirotlardan saqlaydi va yallig‘lanish jarayonining avj olishiga yo‘l qo‘ymaydi. Aseptik yallig‘lanishda (ayniqsa, allergik yoki autoallergik to‘qimalar shikastlanganda) yallig‘lanishga qarshi steroid vositalarning immunodepressiv ta‘siri alohida ahamiyatga ega. Immunodepressantlar, asosan,

immunitet hujayra omiliga susaytiruvchi ta'sir ko'rsatib, sitostatik ta'sir hisobiga yallig'lanishning proliferativ bosqichini bartaraf etadi.

Nosteroid yallig'lanishga qarshi dorilar (NSAID): Bu dorilar yallig'lanishni kamaytirish uchun siklooksigenaza (COX) fermentini bloklagan holda ishlaydi. COX fermenti prostaglandinlarni hosil qiladi, ular yallig'lanish, og'riq va isitma rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. NSAIDLarning ikki turi mavjud:

- Selektiv COX-2 inhibitörleri: Faqat COX-2 fermentini bloklagan holda ishlaydi, bu esa oshqozon-ichak traktiga salbiy ta'sirini kamaytiradi. Misol uchun, celekoksib.

- Noselectiv COX-1 va COX-2 inhibitörleri: COX-1 va COX-2 fermentlarini bir vaqtning o'zida bloklagan holda ishlaydi, bu esa oshqozon-ichak traktiga salbiy ta'sirini kuchaytiradi. Misol uchun, ibuprofen, aspirin, diklofenak.

YQDLar turli xil yallig'lanish kasalliklarini davolashda ishlatiladi, jumladan:

- Artrit: romatoid artrit, osteoartrit va boshqa artrit turlari.
- Osteoporoz: suyak zichligining pasayishi.
- Tendinit: tendinning yallig'lanishi.
- Burun va sinusit: burun va sinuslarning yallig'lanishi.
- Allergik reaksiyalar: allergik rinit, ekzema va boshqalar.
- Og'riqni yo'qotish: bosh og'rig'i, mushak og'rig'i va boshqalar.
- Isitmani tushirish: yuqori harorat

YQDLarning qo'llanilishi turli xil yon ta'sirlarga olib kelishi mumkin, jumladan:

- Oshqozon-ichak trakti: Oshqozon yarasi, qusish, diareya.
- Yurak-qon tomir tizimi: Yuqori qon bosimi, yurak xuruji, qon tomir.
- Buyrak: Buyrak funksiyasining buzilishi.
- Jigarrang: Jigarining shikastlanishi.
- Immunitet tizimi: Immunitetning pasayishi.

Yallig'lanishga qarshi dori vositalari turli xil yallig'lanish kasalliklarini davolashda muhim rol o'ynaydi. Ammo, ularning qo'llanilishi ko'plab yon ta'sirlarga olib kelishi mumkin. Shuning uchun, YQDLarni faqat shifokor tavsiyasi bilan va u ko'rsatgan dozada qabul qilish kerak. O'z-o'zidan davolanishdan saqlaning va har qanday yon ta'sir paydo bo'lganda shifokorga murojaat qiling.

FOYDALANILGAN ADABIYOT VA HAVOLALAR:

1. "Pharmacology" - Rang Dale's Pharmacology. James M. Ritter, Rod J. Flower, Graham L. Henderson.
2. Corticosteroids in the management of inflammatory diseases".
3. "Pharmacology" - Rang Dale's Pharmacology. James M. Ritter, Rod J. Flower, Graham L. Henderson.
4. WebMD - Understanding NSAIDs
5. Mayo Clinic - Anti-inflammatory medications
6. https://uz.m.wikipedia.org/wiki/Yallig%CA%BBlanishga_qarshi_dorilar